

OTÁZKA PRIJÍMANIA POMOCOU LITURGICKEJ LYŽIČKY/LYŽIČIEK¹

Venované problematike vhodného spôsobu prijímania svätých Darov z dôvodu epidémie.

autor: o. Alkiviadis Calivas², emeritný profesor liturgiky gréckej teologickej fakulty svätého Kríža v Brookline (USA)

Prvá zmienka o liturgických lyžičkách sa objavila najskôr v 6.-7. storočí. Avšak, neznamená to, že lyžičky boli užívané k svätému prijímaniu. 101. pravidlo Trullského snemu (691–692) v skutočnosti zakazuje prijímať Telo Krista s použitím hockakej nádoby (nástroja) okrem ľudskej ruky. Pravidlo hovorí: „*Ak chce mať niekto účasť na svätom Tele... nech zloží svoje dlane do tvaru kríža, a takto nech prijme svoju účasť na hostine milosti... Dnes však vidíme osoby, ktoré vytvárajú rôzne nádoby zo zlata alebo iného materiálu, aby im slúžili namiesto ich rúk k prijatiu svätých Darov*“.

Pred 11.-12. storočím všetci, duchovní aj ľud, prijímali sväté Dary oddelene, spôsobom, ako duchovní prijímajú dodnes. Keď veriaci pristúpili k prijímaniu, skrížili dlane (pravú dlaň položili do ľavej) a kňaz im do nich rukou vložil časť svätého Chleba. Po prijatí Kristovho Tela diakon prijímajúcim podal kalich s Kristovou Krvou.

Prvý jasný dôkaz o použití liturgických lyžíc sa objavuje v 11.-12. storočí. Od významného kánonistu Theodora Balsamona (+1195) sa dozvedáme, že užívanie spoločnej lyžičky sa stalo zavedenou normou na mnohých miestach v polovici 12. storočia. Vo svojom komentári na 101. pravidlo Trullského snemu sa sťažuje, že v niektorých oblastiach sa upúšťa od tradičného spôsobu podávania prijímania do dlaní.

O niekoľko storočí neskôr, v komentári na to isté pravidlo, sv. Nikodém (+1809) naznačuje, že zavedenie lyžičiek k svätému Prijímaniu nastalo z dôvodu nedostatku diakonov. Na konci 12. storočia v mnohých chrámoch slúžil iba kňaz bez diakona, čo znemožňovalo aplikovať starú prax podávania Tela a Krvi oddelene. Tento problém bol vyriešený práve zavedením liturgickej lyžičky. Kňaz tak vďaka nej mohol podať dva oddelené eucharistické prvky naraz z jednej lyžice. Sv. Nikodém tiež zdôrazňuje, že podanie svätých Darov priamo do úst pomocou lyžičky obmedzilo možnosť zneužiť sväté Telo a zabraňovalo nešetrnému spôsobu rozliatia svätej Krvi pri pití z kalicha. Je zrejmé, že občas dochádzalo k tomu, že niektorí ľudia svojou neopatrnosťou počas prijímania upustili čiastočku svätého Chleba. Iní Ho skryli a „použili k modloslužbe a ďalším nečistým zámerom“.

Samotná prax užívania liturgickej lyžičky nebola nikdy prijatá ekumenickým alebo nejakým iným miestnym snemom. Rozšírenie tejto praxe bolo pozvoľné. Spočiatku mohla byť lyžička užívaná pri zaopatrení chorých a zomierajúcich. Samozrejme, aj tato prax (ako každá iná novo zavádzaná) narazila na určitú mieru odmietania a odporu, ako to bolo pri hockakej významnej liturgickej inovácii. Nahradit' storočia užívaný spôsob prijímania svätých Darov, založený na biblickom modeli, nebolo ľahké. Z dôvodu nových pastoračných okolností sa užívanie lyžičky pri bohoslužbách stalo nevyhnutným. Bohoslužobné použitie lyžičky bolo nakoniec prijaté, i napriek určitej miere neochoty práve preto, že tato prax nijako neporušovala, neodporovala ani neohrozovala žiadne vieroučné pravidla.

Spôsob, ktorým je sväté Prijímanie podávané, je čisto funkčný. Služi k praktickému účelu. Miestna cirkev tak podľa svojej kolektívnej múdrosti a autority môže, keď si to vyžadujú aktuálne potreby a okolnosti, slobodne prispôbovať, upravovať a riadiť spôsob, akým sa sväté Prijímanie bude podávať. Akýkoľvek spôsob si cirkev vyberie, podstatným vždy ostáva, či tou praxou neporušuje žiadne dogmy, a že vhodným spôsobom zachováva a udržuje dôstojnosť posvätného aktu prijímania.

¹ <https://www.goarch.org/-/a-note-on-the-common-communion-spoon--2020>

² http://boston.goarch.org/about_us/clergy-directory/acalivas.html

Vďaka sv. Nikodémovi sa dozvedáme, že počas epidémie moru kňazi užívali svojvoľné metódy pri podávaní svätého prijímania chorým a umierajúcim. V komentári 28. pravidla Trullského snemu svätý Nikodém duchovným vyčíta používanie nevhodných metód pri podávaní prijímania chorým a sám ponúka vhodnejší spôsob. Píše: „*aj duchovní, aj biskupi musia v čase moru pre Prijímanie chorých používať taký spôsob, ktorý neprotirečí tomuto pravidlu. Svätý Chlieb musia klásť nie do bobule hrozna, ale nejakej posvätenej nádoby, z ktorej si Ho lyžicou môžu brať hrobári aj chorí. Nádobu a lyžicu je potom potrebné ponoriť do octu (v dnešnom význame „do dezinfekcie“), a ocot vyliat’ do chrámového trativodu. Alebo môžu dať prijímať akýmkoľvek iným spoľahlivejším spôsobom, ktorý neporušuje toto pravidlo*“ Čiže, spôsobov môže byť viac, no musia byť kánonické a bezpečné.

Krátka poznámka svätého Nikodéma je významná dvomi spôsobmi. Jednak trvá na tom, aby nádoby používané k svätému Prijímaniu boli sterilizované octom, obľúbeným dezinfekčným prostriedkom staroveku. Tým potvrdzuje, že nádoby alebo nástroje používané pri podávaní svätého Prijímania môžu byť kontaminované nebezpečnými parazitickými mikróbmami. Po druhé trvá na tom, aby bol nástroj vhodný a zodpovedal potrebám aktuálnej situácie.

Za posledných 40 rokov medzi ľuďmi po celom svete narástli obavy z množstva smrteľných chorôb a epidémií (AIDS, SARS, ebola a MERS). Svet dnes prežíva ďalšiu a desivejšiu globálnu hrozbu: pandémiu koronavírusu alebo COVID-19. Nákaza so smrtiacou silou prekonala všetky sociálne, ekonomické, politické, kultúrne aj náboženské normy. Ľudia sa právom obávajú a majú strach. Táto choroba už infikovala milióny ľudí a celosvetovo si vyžiadala životy tisícok. Rovnako ako v minulosti, aj teraz vysoko nákazlivý koronavírus prinútil mnoho ľudí pochybovať o tom, či je spôsob podávania svätých Darov pomocou jednej lyžičky bezpečný.

Skutočný strach, obavy a výhrady ľudí by nemali byť odmietane povýšeneckým postojom alebo výzvami k väčšej viere tak, ako by samotný akt prijímania mal byť automaticky zbavený všetkých ľudských úvah a limitov a pochybností vlastných stvorenému svetu. Ľudia sa chcú cítiť bezpečne, chcú vedieť, že cirkev naslúcha ich obavám a že sa o nich stará a chráni ich. Nechcú byť, a ani by nemali byť vystavení zbytočnému riziku.

Tvrdenia: „Eucharistia je Kristovo Telo a Krv = liek nesmrteľnosti“ alebo „Eucharistia je božský prostriedok nápravy človeka a liek“ sú pravdivé. Avšak nestačia k upokojeniu obáv a strachu veriacich. Je treba uvedomiť si, že ľudia nespochybujú posvätný charakter a identitu svätých Darov, ale spoľahlivosť nástroja, ktorým sa im sväté Dary podávajú.

Počas svojej šesťdesiatštyri ročnej praxe kňaza som bez strachu a váhania, ako každý kňaz, po nespočetných liturgiách upotrebil kalich asi tisíckrát. Nie som si však istý, či by každý veriaci urobil to isté, ak by bol o to požiadaný. Chcem povedať, že sväté prijímanie by malo byť pre každého zdrojom radosti, nádeje a sily, a nie skúškou alebo meradlom jeho viery v Božiu prozreteľnosť³. Svätý Pavol nám pripomína, že Kristova láska vyžaduje, aby sme sa starali o všetky osoby bez ohľadu na ich situáciu a aby sme boli citliví a reagovali na ich spravodlivé potreby v záujme Evanjelia⁴.

Pravoslávna teológia rozlišuje, čo je mystické a čo je fyzické. Veríme a vyznávame, že eucharistické dary (chlieb a víno) sa menia na Kristove Telo a Krv prostredníctvom modlitby Cirkvi a moci a pôsobenia Ducha Svätého. Zmena je však mystická a nie fyzická. Chlieb a víno si zachovávajú svoje prirodzené vlastnosti a sú viazané na prírodné zákony svojho druhu. Režim, ktorým sa transformácia darov uskutočňuje, zostáva hlbokou záhadou. Vierou však vieme, že zmena nastáva, aby sa Kristus stal našim pokrmom, aby nám mohol odovzdať svoj život⁵.

---

³ Mt 4, 5-7.

⁴ 1Kor 9, 19-23.

⁵ Jn 6, 56.

Lyžica na prijímanie je nedokonalý hmotný predmet. Nezúčastňuje sa na neporušiteľnosti vzkrieseného a zbožšteného Kristovho Tela, ktoré sa nám sprítomňuje prostredníctvom eucharistických prvkov. Lyžica je jednoducho lyžica, riad. Jej dôstojnosť je odvodená od jej použitia ako nástroja, ktorým sa Kristovo Telo a Krv dáva ľuďom. Už dávno nahradila inú a staršiu formu prijímania. Použitie lyžičky pre prijímanie ľudí bolo inováciou.

Dnes myšlienka vypustenia lyžice z obradu prijímania v niektorých kruhoch vyvoláva veľkú úzkosť. Medzi duchovnými a laikmi sú ľudia, ktorí nahradenie bežnej lyžice alebo akýkoľvek iný spôsob odklonu od súčasnej praxe považujú za odmietnutie náuky o skutočnej Kristovej prítomnosti v Eucharistii. Toto samozrejme nie je pravda.

V reakcii na terajšiu smrteľnú pandémiu cirkvi zaviedli zmeny v spôsobe podávania svätého Prijímania. Okolnosti si žiadajú, aby každá miestna Cirkev túto otázku starostlivo preskúmala s prihliadnutím na kultúrne a hygienické cítenie ľudí a opatrenia ich krajín.

Ruská cirkev zaviedla malú, ale významnú zmenu v tradičnom spôsobe prijímania svätého Prijímania, ktorá je založená na modeli navrhnutom svätým Nikodémom. Spoločná lyžica prijímania je po každom prijímaní namočená v alkohole a utretá. Rumunská cirkev ľuďom umožňuje priniesť si vlastnú lyžicu z domu. Na Ukrajine sa prijímanie rozdáva tak, že časť chleba sa ponorí do kalicha a kňaz ho položí do ruky príjemcu.

Okrem nich bolo navrhnutých niekoľko ďalších modelov. Niektorí, ktorí si chcú ponechať lyžicu, sú presvedčení, že je postačujúce naučiť prijímajúcich nakloniť hlavu dozadu a otvoriť veľké ústa, aby kňaz mohol preklopiť či vyliat' posvätné prvky do úst príjemcu. Cieľom tejto metódy je zabrániť aby sa ústa, či pery prijímajúceho dotkli lyžice. Tento model však nie je bezpečný. Nezaručuje požadovaný výsledok. Ďalší model, blízky rumunskému, umožňuje každej rodine priniesť si svoju „rodinnú lyžicu prijímania“, ktorá sa použije iba pre členov rodiny. Tento model je však v rozpore s duchom 101. pravidla Trullského snemu, ktorý zakazuje používanie súkromných vecí zo strachu, že by to viedlo k sociálnym rozdielom a podobne. Ako vieme, prijímanie je osobným aj spoločenským aktom. „Spojte nás všetkých navzájom, aby sme sa stali účastníkmi jedného chleba a kalicha“ (liturgia svätého Bazila). Ukrajinský model prijímania je verzia starodávnej praxe. Pri nej je však ťažké zvládnuť niekoľko vecí, z ktorých vážne sú prijímanie starých ľudí, ďalej osôb so zdravotným postihnutím a detí.

Iný model požaduje nahradenie spoločnej lyžice niekoľkými samostatnými lyžicami. Sú to lyžice vyrobené z bežného materiálu s rovnakou hodnotou, a zabezpečiť si ich môže každá miestna farnosť. Podľa tohto modelu môže každá farnosť z vlastných zdrojov zakúpiť dostatočný počet jednorazových lyžičiek vyrobených z plastu alebo dreva. Po použití sa všetky lyžice zhromaždia a po liturgii riadne zlikvidujú (spálila alebo zakopú).

Alebo si každá farnosť môže zaobstarat' dostatočný počet kovových lyžičiek na opakované použitie, všetky rovnakého druhu a materiálu. Použité lyžice sa po prijímaní zhromaždia, správne sterilizujú a na ďalšej liturgii sa môžu znovu použiť.

Každá z týchto metód má spoločný cieľ: dávať sväté Prijímanie čo najbezpečnejším, najpraktickejším a najdôstojnejším spôsobom. Nech je model akýkoľvek, základný zámer je rovnaký: zabrániť prenosu nebezpečných parazitických mikróbov.

Z všetkých menovaných metód sa použitie kovových lyžičiek javí ako najbezpečnejšie a najpraktickejšie a najviac sa približuje prijatej tradícii. Ľudia sú zvyknutí na lyžicu.

Znepokojujúca je aj prax spoločného plátna, ktoré veľa ľudí používa na utieranie úst po prijímaní. Táto prax je problematická a musí sa skončiť. Plátno by malo slúžiť iba na jediný účel, a to na zachytenie náhodného rozliatia pri prijímaní. Chránová obsluha by mala byť vyškolená tak, aby správne držala plátno, keď ku kalichu pristupuje ďalší prijímajúci. Navrhlo sa používanie jednorazových papierových obrúskov. Po každom použití sa obrúsok vloží do špeciálneho koša. Aby sa predišlo problémom, ľudia musia byť poučení, ako správne obrúsok použiť a odložiť.

Zmena v spôsobe podávania prijímania ľuďom je nevyhnutná. Už sa deje. Otázkou je, či sa všetky cirkvi v dohľadnej dobe dohodnú, alebo budú platiť miestne variácie, kým sa použitie viacerých jednotlivých kovových lyžičiek alebo inej formy nestane štandardom. V každom prípade zmena prichádza. Je preto dôležité, aby všetci, duchovní aj ľudia, boli riadne pripravení.